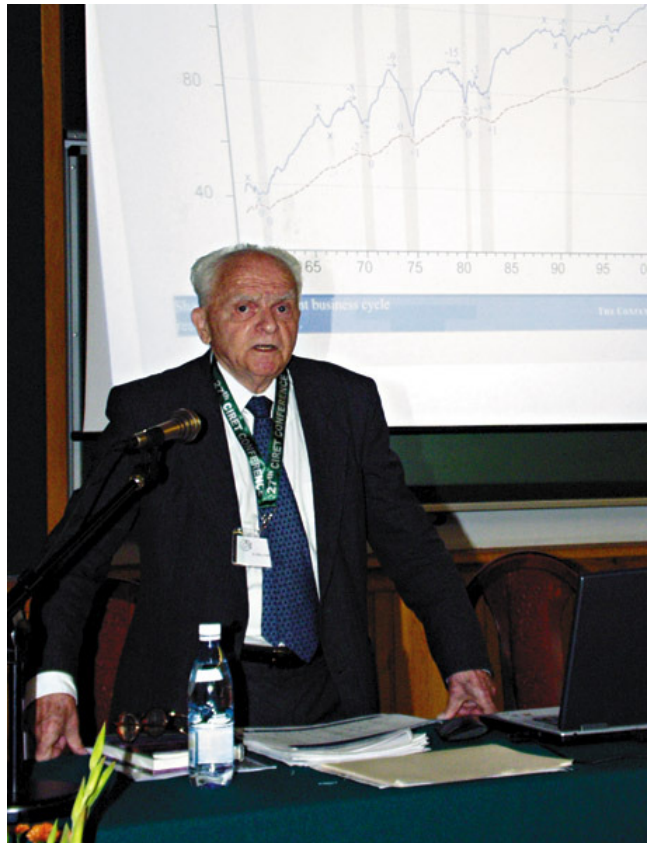

Victor Zarnowitz,
03.11 1919 – 21. 02 2009

Victor Zarnowitz podczas wykładu inauguracyjnego 27 Międzynarodowej Konferencji CIRET, SGH, Warszawa, wrzesień 2004

21 lutego 2009r w wieku 89 zmarł w Nowym Jorku światowej sławy ekonomista polskiego pochodzenia – Victor Zarnowitz.

Urodził się 3 listopada 1919 roku w Łańcucie. Lata szkolne spędził w Oświęcimiu. Po maturze w 1937r rozpoczął studia na Uniwersytecie Jagiellońskim na wydziale prawa. Wybuch wojny i agresja sowiecka na Polskę przesądziły o jego dalszych losach. Podczas ucieczki na Wschód został aresztowany przez Sowietów wywieziony do syberyjskiego łagru w Plesiecku koło Archangielska. Starszy brat nie przeżył obozowej gehenny, zaś reszta rodziny pozostająca w latach wojny w Polsce została zamordowana w nazistowskim obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu. Podczas swej tułaczki po dawnym Związku Radzieckim dotarł do Kazachstanu; tam poznał swą przyszłą żonę Lenę, z którą

przeżyli w szczęśliwym związku ponad 50 lat. Po zakończeniu wojny Victor Zarnowitz znalazł się w obozie przesiedleńczym na terenie Niemiec. Na Uniwersytecie w Heidelbergu ukończył studia ekonomiczne i obronił pracę doktorską poświęconą teorii podziału dochodów. W Niemczech urodził się jego starszy syn. W 1952r Państwo Zarnowitz zdecydowali się na wyjazd do USA. Victor swe pierwsze kroki skierował do National Bureau for Economic Research (NBER) w Nowym Jorku, które już wówczas cieszyło się dobrą reputacją w dziedzinie ekonomii, szczególnie w analizie fluktuacji gospodarki amerykańskiej. W NBER spotkał się z nieco innym podejściem do ekonomii od tego, które dominowało w Europie. Europejska szkoła ekonomiczna zdominowana była przez teorie, mniej uwagi poświęcano wnioskowaniu w oparciu o dane statystyczne. Założyciele NBER i „ojcowie” badań nad cyklami koniunktury - Arthur Burns i Wesley Mitchell przywiązywali szczególną wagę do analizy danych ilościowych. Po latach Victor Zarnowitz napisał: „Zawsze postrzegałem surowe fakty opisujące rzeczywistość jako podstawę analizy ekonomicznej. Podobało mi się sceptyczne podejście NBER do abstrakcyjnych teorii”¹. Skrupulatna analiza danych statystycznych dla gospodarki amerykańskiej zaowocowała książką pt. „Orders, Production, and Investments” opublikowaną w 1973r. W pracy tej Zarnowitz przeanalizował szereg cykli koniunkturalnych w gospodarce amerykańskiej począwszy od 1870r i zidentyfikował charakterystyczne relacje pomiędzy nowymi zamówieniami, zamówieniami niezrealizowanymi, produkcją, dostawami i wielkością zapasów. Relacje te wskazywały na wyprzedzający charakter zamówień w stosunku do produkcji zarówno w fazie ożywienia jak i kurczenia się gospodarki. Wyższe amplitudy cyklicznych wahań danych o zamówieniach w stosunku do amplitud zapasów, niezrealizowanych zamówień oraz zapasów świadczyły jego zdaniem o silnej tendencji do wygładzania wielkości produkcji².

Współpraca Victora Zarnowitza z NBER trwała przez całe jego życie, do ostatnich dni pełnił funkcję członka „Dating Committee”, prestiżowego ciała datującego punkty zwrotne cyklu koniunktury dla gospodarki amerykańskiej.

W 1959r objął posadę profesora ekonomii na Uniwersytecie w Chicago na wydziale finansów. Pracował tam ponad 30 lat i z dumą podkreślał że należał do grona niewielu profesorów, któremu władze uczelnianej biblioteki zezwalały na samodzielne „buszowanie” po jej zasobach o każdej porze dnia i nocy.

Był gorącym zwolennikiem endogenicznych teorii wahań aktywności gospodarki. „*Nie ma najmniejszej wątpliwości, że szoki odgrywają istotną rolę w powstawaniu i propagacji cykli koniunkturalnych, ale to nie wszystko. Więcej uwagi należy poświęcić starym i nowym podejściom endogenicznym, które poszukują wyjaśnień owych fluktuacji w siłach tkwiących w samej gospodarce i w jej mechanizmach.*”, pisał w artykule: „*Theory and History Behind Business Cycles: Are the 1990's the Onset of a Golden Age?*”³

¹ Zarnowitz, Victor. *Fleeing the Nazis, Surviving the Gulag, and Arriving in the Free World: My Life and Times*. p cover. Westport, 2008. Greenwood eBooks. 3 March 2009.

² Zarnowitz Victor. *Orders, Production, and Investments – a Cyclical and Structural Analysis*. New York: Columbia Univ. Press 1973.

³ Zarnowitz Victor: „*Theory and History Behind Business Cycles: Are the 1990's the Onset of a Golden Age?*”, *Journal of Economic Perspectives*, Spring 1999

Interesował się również prognozowaniem. Przez kilkanaście lat gromadził dane prognostyczne czołowych ośrodków amerykańskich zarówno tych posługujących się zaawansowanymi modelami ekonometrycznymi, jak i metodami eksperckimi. Porównanie trafności tych prognoz wskazywało, że metody eksperckie niczym nie ustępują prognozom ekonometrycznym. Zaś wielkość błędu prognozy powoduje, że uczestnicy rynku nie są informowani o przejściu gospodarki z fazy wzrostu do recesji i odwrotnie. W planowaniu działalności gospodarczej a zwłaszcza inwestycji zmiana fazy cyklu koniunktury jest najistotniejsza. W 1965 roku opublikował w *New York Times*'ie artykuł omawiający wyniki badań. Miał on prowokujący tytuł „*Biznesmeni i inwestorzy muszą być ostrzeżeni przed prognozami, które traktować należy z przymrużeniem oka*”. Artykuł wywołał spore zamieszanie w środowisku ekonomistów.

Był miłośnikiem muzyki, w szczególności opery. Podczas swych licznych podróży do różnych miast całego świata zawsze znalazł czas aby przynajmniej jeden wieczór spędzić w operze. W rozmowach podkreślał, że muzyka pomogła mu przetrwać trudne czasy sowieckiego łagru.

Pomimo iż Polskę opuścił jako 19-letni młodzieniec, zachował niezwykłą czystość języka. W domu Państwo Zarnowicz, ze względu na synów, porozumiewali się w języku angielskim. Mimo to mówił po polsku bardzo płynnie i bez akcentu. Wysoko cenił polską literaturę. Bardzo interesował się polską gospodarką i przemianami jakie w niej zachodziły po 1990 roku. Od tego też czasu jego związki z Polską odżyły. W 2001r na zaproszenie Instytutu Rozwoju Gospodarczego odwiedził warszawską SGH, gdzie dla studentów i pracowników wygłosił wykład pt. „*Booms, Slowdowns, and Recessions*”. Spotkał się z wieloma ośrodkami zajmującymi się badaniami koniunktury. Była to również okazja do odwiedzenia miejsc związanych z jego młodością – Oświęcimia i Krakowa, Szczególnym miejscem w tej podróży był Oświęcim, gdzie spędził szczęśliwe lata dzieciństwa i młodości aż do wybuchu wojny. Pomimo, trudów podróży, napiętego programu i szybko zapadającego zmroku profesor odzyskał tam młodzieńczy wigor. Biegał ulicami miasta, pomiędzy starymi kamienicami i odnajdywał w nich ślady i wspomnienia swej młodości – świata, który runął we wrześniu 1939 roku.

Ponownie odwiedził Polskę w 2004r. Był uczestnikiem Ekonomicznego Forum w Krynicy, gdzie podczas panelu zatytułowanego: „*Is the Economy in prosperity?*” przedstawił swój pogląd na temat wahań koniunktury. W tym samym roku wziął udział w 27 międzynarodowej konferencji CIRET, której głównym organizatorem był Instytut Rozwoju Gospodarczego SGH. W tym roku planował swój kolejny pobyt w Polsce. Tym razem na zaproszenie NBP.

Prace Victora Zarnowicza dotyczyły zarówno teorii cykli koniunktury jak i statystycznej analizy danych empirycznych, prognozowania oraz konstrukcji wskaźników wyprzedzających, równoległych i opóźnionych dla wielu gospodarek świata. Po przejściu na emeryturę dalej aktywnie pracował na Uniwersytecie Columbia, zaś przez ostatnie lata związany był z Conference Board w Nowym Jorku (TCB). Jego ostatnie prace prowadzone w TCB poświęcone były konstrukcji wskaźnika wyprzedzającego dla gospodarki Chin, zaś ostatni artykuł ze stycznia 2009, zatytułowany „*The Crisis of Confidence*”⁴ dotyczy obecnego kryzysu i jego porównania z trzema ostatnimi recesjami (1981, 1990, 2001). Przeprowadzona na danych statystycznych analiza porównawcza

⁴ Zarnowitz Victor, „A crisis of Confidence”, Executiveaction series, No 295, The Conference Board, New York, styczeń 2009

wskazuje, że obecne załamanie gospodarcze nie jest ani najgłębsze ani najbardziej dotkliwe, zaś porównywanie go z depresją lat 20-tych jest sporą przesadą. Victor Zarnowitz był entuzjastą przemian w polskiej gospodarce, badań koniunktury i wielkim autorytetem dla środowiska ekonomistów zajmujących się tym zagadnieniem. Jego wiedza i doświadczenie przyczyniły się do powstania wskaźnika wyprzedzającego i równoległego dla gospodarki polskiej.

Maria Drozdowicz-Bieć
Instytut Rozwoju Gospodarczego
SGH

Ważniejsze publikacje Victora Zarnowitza:

Time Series Decomposition and Measurement of Business Cycles, Trends, and Growth Cycles (współautor: Ataman Ozyildirim), working paper w 8736, NBER, 2002

The Composite Index of Leading Economic Indicators: How to Make It More Timely, working paper w 8430, NBER, 2001

Business Cycles: Theory, History, Indicators, and Forecasting, University of Chicago Press, 1992.

Major Changes in Cyclical Behavior (współautor: G.H. Moore) w The American Business Cycle Today str. 519-72, University of Chicago Press, 1986.

Orders, Production, and Investments – a Cyclical and Structural Analysis, Columbia University Press, New York, 1973